

Ірина ТРИНДЯК,
orcid.org/0000-0001-8850-6804
викладач кафедри іноземних мов
Національного університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) iryndiak7@gmail.com

ОСНОВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ. ВИМОГИ ДО БАЗОВОГО РІВНЯ ВОЛОДІННЯ АУДІЮВАННЯМ

Стаття присвячена проблемі вивчення основних методів навчання аудіювання та вимог до базового рівня володіння аудіюванням. Вивчення іноземної мови є тривалим і складним процесом, який передбачає опанування різних видів мовленнєвої діяльності, зокрема аудіювання. Аудіювання забезпечує адекватне володіння англійською мовою, служить потужним засобом навчання іноземної мови, полегшує оволодіння говорінням, читанням і письмом.

Визначено функції аудіювання. По-перше, аудіювання може являти собою окремий вид комунікативної діяльності зі власним мотивом, відображаючи потреби людини або характер її діяльності. По-друге, аудіювання може функціонувати в ролі дії, входячи до складу усної комунікативної діяльності, коли кожен бере участь у спілкуванні, використовує говоріння та аудіювання, прагне задовольнити свою потребу в обміні інформацією, яка тут є мотивом усієї усної комунікативної діяльності. По-третє, аудіювання функціонує в ролі зворотного зв'язку у кожного мовця під час говоріння. У процесі навчання усної комунікації з'являються також навчальні функції аудіювання.

Охарактеризовано основні методи навчання аудіювання, які є ефективними для розвитку в студентів умінь розуміння ініціомовних аудитивних матеріалів. Зокрема, під час навчання аудіювання на різних етапах зазвичай використовуються такі методи: свідомо-практичний, комунікативний, аудіо-лінгвальний, аудіо-візуальний, інтегральний.

Вивчено вимоги до базового рівня володіння аудіюванням. Досягнення базового рівня в галузі аудіювання передбачає формування елементарної комунікативної компетенції в цьому виді мовленнєвої діяльності, а саме: умінь розуміти літературно-розмовне мовлення носія мови в ситуаціях, коли спілкування пов'язане із задоволенням найпростіших потреб; умінь визначити тему і мету бесіди, її основний зміст і у разі виникнення ускладнень звертатися до партнера з проханням повторити сказане, висловити думку по-іншому, розмовляти простіше і повільніше, уточнюючи при цьому значення незнайомих слів і спонукаючи до розгорнутішого пояснення незрозумілого; умінь розуміти основний зміст аудіотексту в умовах опосередкованого сприймання повідомлення; умінь повно і точно розуміти висловлювання викладача та одногрупників, повідомлення, які стосуються навчально-наукової та соціально-побутової сфери спілкування.

Перспективою нашого подальшого дослідження є вивчення основних етапів навчання аудіювання.

Ключові слова: аудіювання, функції аудіювання, методи навчання аудіювання, аудіотекст.

Iryna TRYNDIAK,
orcid.org/0000-0001-8850-6804
Teacher at the Department of Foreign Languages
National University "Lviv Polytechnic"
(Lviv, Ukraine) iryndiak7@gmail.com

BASIC METHODS OF TEACHING LISTENING. REQUIREMENTS TO THE BASIC LEVEL OF THE LISTENING MASTERY

The article is devoted to the problem of studying of the basic methods of teaching listening and the requirements to the basic level of the listening mastery. The foreign language learning is a long and complex process, that envisages the mastery of different types of speech activity, in particular listening mastery. Listening guarantees the adequate mastery of the English language, serves as a powerful means of teaching of a foreign language, facilitates the mastery of speaking, reading and writing.

Listening functions are determined. Firstly, listening can be a separate type of communication activity with its own motive, reflecting human needs or the nature of human activity. Secondly, listening can function as an action, being a part of oral communication activity, when everyone participates in communication, uses reading and listening, aims at satisfying his or her need for the exchange of information, which is a motive of all oral communication activity. Thirdly, listening functions as two-way communication for each speaker during speaking. The learning functions of listening also appear in the process of oral communication teaching.

The basic methods of teaching listening, which are effective to develop students' skills of the foreign-language auditive materials comprehension are characterized. In particular, when teaching listening at different stages the following methods are used: consciously-practical, communicative, audio-lingual, audio-visual, integral.

The requirements to the basic level of the listening mastery are investigated. Coming up to the basic level in the field of listening envisages the elementary communicative competence formation in this type of speech activity, namely, the skill to comprehend the literary-colloquial speech of a native speaker in the situations, when the communication is connected with satisfaction of the simplest needs; the skill to determine the theme and the aim of a conversation, its basic content, and, in the case of complications appearing, to appeal to a partner with a request to repeat what was said, to express an opinion in another way, to speak more simply and more slowly, while specifying the meaning of unknown words and inclining to a more detailed explanation of something you don't understand; the skill to comprehend the basic content of an audiotext under the conditions of indirect perception of the message; the skill to understand the teacher's and classmates' sayings, the messages that pertain to educational-scientific and social spheres of communication completely and precisely.

The prospect of our further research is studying of the basic stages of teaching listening.

Key words: listening, listening functions, methods of teaching listening, audiotext.

Постановка проблеми. Знання англійської мови є одним із найважливіших аспектів успішної реалізації фахівця у будь-якій галузі. Вивчення іноземної мови є тривалим і складним процесом, який передбачає опанування різних видів мовленнєвої діяльності, зокрема аудіювання. Аудіювання забезпечує адекватне володіння чужою мовою, служить потужним засобом навчання іноземної мови, полегшує оволодіння говорінням, читанням і письмом. Саме тому проблема вивчення основних методів навчання аудіювання та вимог до базового рівня володіння аудіюванням є важливою та актуальною.

Аналіз досліджень. Дослідження методів навчання аудіювання та вимог до базового рівня володіння аудіюванням є предметом вивчення багатьох науковців. Ці питання відображені, зокрема, у працях таких вчених, як: С. Ю. Ніколаєва, Ю. І. Пассов, А. П. Старков.

Мета статті – визначити функції аудіювання, охарактеризувати основні методи навчання аудіювання, вивчити вимоги до базового рівня володіння аудіюванням.

Виклад основного матеріалу. Аудіювання – це самостійний вид мовної діяльності, який передбачає сприйняття і розуміння усного мовлення та може виступати в комунікації у трьох різних ролях.

По-перше, аудіювання може являти собою окремий вид комунікативної діяльності зі власним мотивом, відображаючи потреби людини або характер її діяльності. У такій ролі воно, зокрема, відтворюється під час перегляду телепередачі чи фільму, прослуховування радіопередачі.

По-друге, аудіювання може функціонувати в ролі дії, входячи до складу усної комунікативної діяльності, коли кожен бере участь у спілкуванні, використовує говоріння та аудіювання, прагне задовольнити свою потребу в обміні інформацією, яка тут є мотивом усієї усної комунікативної діяльності. Ця роль аудіювання стосується будь-якого усного спілкування, що підпорядковується особистим, суспільним чи виробничим потребам.

По-третє, аудіювання функціонує в ролі зворотного зв'язку у кожного мовця під час говоріння. Це дозволяє здійснювати самоконтроль своєю мови в процесі мовлення і знати, наскільки правильно мовні наміри реалізуються у звуковій формі. Безсумнівно, аудіювання є невід'ємним елементом процесу говоріння.

Практична мета навчання іноземної мови передбачає опанування студентами аудіювання в цих трьох функціях, оскільки саме вони дозволяють здійснювати усну комунікацію. Реалізація вищезгаданих функцій визначає зміст навчання аудіювання.

У процесі навчання усної комунікації з'являються навчальні функції аудіювання. Перша з них пов'язана з тим, що, з огляду на принцип функціональності, аудіювання є не лише однією з цілей навчання, а й засобом досягнення цієї цілі. У процесі навчального аудіювання в студента створюється такий механізм сприйняття висловлювань, функціонування якого дозволяє сприймати інформацію в усній формі іноземною мовою (Маслико та ін., 1999: 105-107).

Крім цього, згідно з принципом усної основи навчання аудіювання виконує ще одну важливу навчальну функцію – введення мовного матеріалу в навчальний процес, з якого починається його засвоєння в усній формі. Граматичні структури, включно з відповідними лексичними одиницями в складі груп, оформлені в звуковому та інтонаційному плані за нормами англійської мови, спочатку вводяться в аудіювання, а потім вже й у говоріння.

У процесі навчання аудіювання на різних етапах зазвичай використовуються різноманітні методи, зокрема: свідомо-практичний, комунікативний, аудіо-лінгвальний, аудіо-візуальний, інтегральний.

Свідомо-практичний метод виник у 60-ті роки ХХ століття. Його виникнення пов'язане з іменем Б. В. Беляєва, відомого радянського психолога.

Психологічною основою методу є теорія мовленнєвої діяльності та концепція поетапного формування розумових дій. Реалізація компонентів

свідомо-практичного методу є надзвичайно ефективною на етапі засвоєння нового матеріалу, оскільки вона здійснюється за принципом послідовної організації навчання – від набуття нових знань до формування мовленнєвих навичок та умінь.

Основоположниками комунікативного методу вважаються британські лінгвісти (Х. Стерн, М. Халлідей) та американські соціолінгвісти (Д. Хаймс, С. Савінгтон, М. Лабов). Основним компонентом цього методу є спроба наблизити процес навчання до процесу прослуховування реального спілкування, що відображає практичні інтереси і потреби слухачів, зумовлюючи підпорядкованість відбору адитивних матеріалів завданням слухання живої мови. Головним засобом навчання виступають не граматичні вправи чи письмові тексти, а ситуації, які відображають реальне спілкування.

Комунікативний метод навчання характеризується такими позитивними ознаками.

- Лише в комунікативному методі ми знаходимо основні ознаки діяльнісного типу навчання, тому зустрічаємо його широке використання, коли йдеться про навчання аудіювання, а також читання та перекладу.

- Практична мовленнєва спрямованість є не тільки метою, але й засобом навчання.

- Сучасний комунікативний метод являє собою гармонійне поєднання багатьох принципів навчання іноземним мовам.

- Використання комунікативного методу навчання прибирає мовний бар'єр.

- У процесі навчання можуть широко використовуватися комп'ютери із CD, Інтернет, телевізійні програми, а також газети чи журнали. Усе це сприяє пробудженню у студентів інтересу до історії, культури, традицій країни, мова якої вивчається (Пассов, 1991).

Аудіо-лінгвальний метод виник у 40-50-ті роки ХХ ст. Його створення пов'язане з іменами Чарльза Фріза та Роберта Ладо. В аудіо-лінгвальному методі головна увага слухачів зосереджується не на лексиці, а на структурах, оскільки суть методики вищезгаданих науковців полягає у роботі саме із структурами аудіозаписів. Завдання студентів полягає в прослуховуванні адитивних матеріалів, наповнених певним мовленнєвим матеріалом, у нормальному темпі спілкування та подальшому усному відтворенні цих текстів.

Варто зазначити, що процес оволодіння структурами включає в себе такі етапи:

- заучування моделей шляхом імітації;
- свідомий вибір нової моделі у її протиставленні вже відомим;

- інтенсивне тренування з моделями;
- вільне вживання моделі (Ніколаєва та ін., 1999: 297).

Початковий етап аудіо-лінгвального методу характеризується прослуховуванням коротких діалогів (не більше шести реплік), які містять граматичні структури, необхідні для засвоєння та важливі для розвитку навичок та умінь студентів. Завершальним етапом є вивчення діалогу напам'ять. Усі вправи студенти виконують усно, не спираючись на друкований текст, у швидкому темпі (20-25 речень за хвилину).

Аудіо-візуальний метод виник у Франції у 50-ті роки ХХ ст. У його створенні основну роль відіграли такі вчені, як П. Губерин, П. Риван, Ж. Гугенейм. Аудіо-візуальний метод передбачає вивчення мови із зануренням у мовне середовище, штучно створюване на занятті за допомогою різних технічних засобів: аудіо- і відеоматеріалів, проєкцій слайдів, діафільмів. Рідна мова студентів при цьому не використовується. Основними принципами даного методу є сприймання студентами нового матеріалу протягом тривалої кількості часу лише на слух і розкриття значення адитивних матеріалів шляхом використання діафільмів чи кінофільмів, тобто за допомогою зорової невербальної наочності.

Метою використання методу є досягнення того ж рівня оволодіння мовою, який мають носії мови.

Основа навчання становить усне мовлення, оскільки автори методу вважають, що мовлення є первинною формою спілкування, а його графічне відображення – вторинною. Матеріалом для навчання виступають діалоги, адже розмовна мова здійснюється здебільшого в діалогах.

Основними способами засвоєння є імітація, заучування напам'ять та утворення фраз за аналогією. Протягом перших 15-16 занять робота ведеться без підручника, для того щоб виробити в студентів звичку асоціювати звук зі змістом (аудіювання), а зміст (смісл) зі звуком (мовлення) (Ніколаєва та ін., 1999: 299-300).

Формування та вивчення інтегрального методу пов'язані з іменами таких фахівців, як І. Л. Бім, Л. Я. Зеня, С. В. Гапонова, Л. К. Орловська, Т. І. Іванюк. Заняття, які проводяться на основі вищезгаданого методу, організуються послідовно, від вироблення автоматизму мовленнєвих дій, сформованих свідомо, до розвитку мовленнєвих умінь. При цьому свідоме засвоєння матеріалу поєднується з його інтуїтивним осмисленням на основі аудіотексту. Введений та засвоєний матеріал систематично повторюється в нових контекстах.

Процес аудіювання полягає у сприйманні звукового ряду мовлення англійською мовою, а саме: а) розрізненні істотних диференціальних ознак, характерних для мовних явищ, які аудіюються; б) впізнаванні цих явищ через порівняння їхніх ознак з ознаками внутрішніх образів, які їм відповідають; в) розумінні студентами висловлювань через осмислення форм на основі цих образів; г) випереджальному прогнозуванню (антиципації) під час слухового сприймання тексту.

Таким чином, для аудіювання необхідно сформувати образи англійських мовних явищ, враховуючи їхні фонетичні, граматичні та лексичні ознаки, що стали б моделлю цих явищ у пам'яті студентів, яка відображає їхні істотні властивості та відношення між ними. На основі цих образів відбувається впізнавання і розуміння почутих висловлювань (Старков, 1978: 75).

Досягнення базового рівня в галузі аудіювання передбачає формування елементарної комунікативної компетенції в цьому виді мовленнєвої діяльності, а саме:

– уміння розуміти літературно-розмовне мовлення носія мови в ситуаціях, коли спілкування пов'язане із задоволенням найпростіших потреб (зокрема, привітання, передача інформації);

– уміння визначити тему і мету бесіди, її основний зміст і у разі виникнення ускладнень звертатися до партнера з проханням повторити сказане, висловити думку по-іншому, розмовляти простіше і повільніше, уточнюючи при цьому значення незнайомих слів і спонукаючи до розгорнутого пояснення незрозумілого;

– уміння розуміти основний зміст аудіотексту в умовах опосередкованого сприймання повідомлення (наприклад, інформацію щодо прогнозу погоди);

– уміння повно і точно розуміти висловлювання викладача та однокласників, повідомлення, які стосуються навчально-наукової та соціально-побутової сфер спілкування.

Перевищення цього рівня передбачає, що студенти можуть розуміти основний зміст прослуханих текстів різної тематики, які містять незначну кількість незнайомих слів (Ніколаєва, 1999).

Висновки. Отже, аудіювання – це самостійний вид мовної діяльності, який передбачає сприйняття і розуміння усного мовлення та може виступати в комунікації у трьох різних ролях: аудіювання може являти собою окремий вид комунікативної діяльності зі власним мотивом; може функціонувати в ролі дії, входячи до складу усної комунікативної діяльності; може виступати в ролі зворотного зв'язку у кожного мовця під час говоріння. У процесі навчання усної комунікації з'являються також навчальні функції аудіювання.

Охарактеризовано основні методи навчання аудіювання, які є ефективними для розвитку в студентів умінь розуміння іншомовних аудітивних матеріалів. У процесі навчання аудіювання на різних етапах зазвичай використовуються різноманітні методи, зокрема: свідомо-практичний, комунікативний, аудіо-лінгвальний, аудіо-візуальний, інтегральний.

Вивчено вимоги до базового рівня володіння аудіюванням, а саме: уміння розуміти літературно-розмовне мовлення носія мови в ситуаціях, коли спілкування пов'язане із задоволенням найпростіших потреб; уміння визначити тему і мету бесіди, її основний зміст; уміння розуміти основний зміст аудіотексту в умовах опосередкованого сприймання повідомлення; уміння повно і точно розуміти висловлювання викладача та однокласників.

Перспективою нашого дослідження є вивчення основних етапів навчання аудіювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Настольная книга преподавателя иностранного языка : справочное пособие / Маслыко Е. А., Бабинская П. К., Будько А. Ф., Петрова С. И. Минск : Высшая школа, 1999. 522 с.
2. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник для студентів вузів / Ніколаєва С. Ю. та ін. ; за ред. К. І. Онищенко. Київ : Ленвіт, 1999. 319 с.
3. Ніколаєва С. Ю. Сучасна технологія навчання іншомовного матеріалу в середніх навчальних закладах. Київ, 1999. 191 с.
4. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. Москва : Просвещение, 1991. 223 с.
5. Старков А. П. Обучение английскому языку в средней школе : метод. пособие к сер. УМК для 5-10 кл. Москва : Просвещение, 1978. 224 с.

REFERENCES

1. Nastolnaia kniga prepodavatel'ia inostrannogo yazyka [A table-top book of the foreign language teacher] : spravochnoie posobiie / Maslyko Ye. A., Babinskaia P. K., Budko A. F., Petrova S. I. Minsk : Vysheishaia shkola, 1999. 522 p. [in Russian].
2. Metodyka navchannia inozemnykh mov u serednikh navchalnykh zakladakh [Methods of foreign languages teaching in secondary educational institutions] : pidruch. dlia stud. vuziv / Nikolaieva S. Yu. ta in. ; za red. K. I. Onyshchenko. Kyiv : Lenvit, 1999. 319 p. [in Ukrainian].
3. Nikolaieva S. Yu. Suchasna tekhnolohiia navchannia inshomovnoho materialu v serednikh navchalnykh zakladakh [Modern technology of the foreign-language material teaching in secondary educational institutions]. Kyiv, 1999. 191 p. [in Ukrainian].
4. Passov Ye. I. Kommunikativnyi metod obucheniia inoiazыchnomu govoreniu [Communicative method of the foreign-language speaking teaching]. Moscow : Prosveshcheniie, 1991. 223 p. [in Russian].
5. Starkov A. P. Obucheniie angliiskomu yazyku v srednei shkole [The English-language teaching in secondary school] : metod. posobiie k ser. UMK dlia 5-10 kl. Moscow : Prosveshcheniie, 1978. 224 p. [in Russian].